

De strijd tegen kindermishandeling

Monsters behandelen als mensen

Deel 3 Behandelingen voor plegers van kindermishandeling bestaan nog niet zolang. *Weliswaar* luisterde naar Stef Anthoni, psycholoog en directeur van het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Antwerpen, en naar Lode, een loodgieter die openhartig zijn verhaal vertelt. **Tekst Jeroen Franssens | Illustratie Nora Theys | Foto Jan Locus**

Pas midden jaren tachtig legden hulpverleners zich toe op individuele trauma's. Ook die van plegers. In het begin werd er louter repressief gewerkt. Therapie was een deel van de straf. Daders moesten afzien. Liefst nog meer dan in de gevangenis. Vandaag trachten hulpverleners te achterhalen waarom iemand een kind mishandelt.

Lode: "Nadien kwam elke keer de schaamte. 'Heb ik mijn eigen kind zo geslagen?' Schuilt in mij een monster? Eenmaal zoiets gebeurd is en het zich een paar maal herhaald heeft, lijkt het alsof niemand nog terug kan."

Stef Anthoni: "Het portret van een plegger van kindermishandeling is genuanceerder dan je zou denken. Het klopt dat veel plegers, vooral bij seksuele misdrijven, weinig of geen besef hebben van wat ze teweegbrengen. Dat besef komt pas nadien. Frappant is wel hoe snel ze dat schuldgevoel kunnen wegmoffelen. De plegers zijn meesters in het vinden van manieren om zichzelf weer in de spiegel te kunnen bekijken."

"Bij geweldpleging zie je dat ook. Plegers houden zich vaak voor dat het komt door de onhandelbaarheid van het kind. Er zijn zeldzame gevallen waarbij geweld een vorm van perversie is. Die gevallen komen meestal bij het gerecht terecht. Niet bij ons. Het zijn ook net die eerder uitzonderlijke verhalen die in de media komen. Het verhaal van loodgieter Lode is anders. Daar is vooral onmacht de boosdoener. Onmacht om met het leven om te gaan."

GEFRAGMENTEERDE HULPVERLENING

Lode: "Opmerkelijk hoe handig iedereen zijn rol speelde, alsof er niets was gebeurd. Zelfs bij mijn oudste zoon. En dus leek iedereen in stilte te aanvaarden dat het onder ons bleef, ook al probeerde mijn vrouw zich aanvankelijk te bemoeien. Maar ook zij

Stef Anthoni (directeur VKA): "We confronteren de plegger met wat zijn kind ons heeft verteld. Zo wordt hij gedwongen na te denken over zijn daden."

was niet zonder zonde. Zij wist ook niet hoe hem aan te pakken. En toen ze zag dat Johan zich een tijd gedeisd hield, leek het of die tikken nu eenmaal nodig waren geweest. Heeft trouwens niet elk huisje zijn kruisje? Wij dus niet minder dan een ander. Die schone schijn is verleidelijk.”

Anthoni: “Plegers zijn akelig normaal. Een kind ontwikkelt in die schijnwereld een verzwakte voeling met de buitenwereld. Hun wereld is klein. Alles moet geheim blijven. Dat maakt dat er weinig contact is met normale families en vriendjes. Veel plegers kennen gewoon niets anders. Als de buitenwereld het dan toch te weten komt, treedt de politie op. Allerlei procedures gaan dan van start. Maar soms komen kinderen terug bij de ouders terecht, in het hol van de leeuw. In uitzonderlijke gevallen leidt dit tot de dood. Het is moeilijk uit te leggen hoe zo’n situatie kan ontstaan. Vroeger werden die kinderen meteen in opvangtehuizen gestopt. Dat is voorbij, gelukkig maar. Hulpverleners proberen de situatie thuis op te lossen. Ze leren de ouders vaardiger te worden bij de opvoeding. Bij gevallen met dodelijke afloop gaat het vaak om kleine kinderen. Die zijn volledig machteloos. Ze

kunnen niet praten. En hulpverleners willen net graag praten. Dus richten ze zich volledig op de ouders. Die hoor je natuurlijk bijna nooit toegeven dat ze het niet aankunnen en dat het kind het best uit het gezin wordt gehaald.”

“Problemen worden ook vaak doorgestuurd. Elke tak van de hulpverlening heeft nu eenmaal zijn specialisaties. Maar tussen de fase van ‘ik heb het doorgestuurd’ en ‘ik heb het dossier ontvangen’ zit er een gevarezone. Dat is het nadeel van doorverwijssystemen. Alles is gecompartmenteerd. Te midden van al die tussenstadia verliezen we slachtoffers en plegers soms uit het oog. Stel, er is een melding van kindermishandeling bij Kind en Gezin. Die komt dan bij het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG). Vervolgens bij de bijzondere jeugdzorg en het vertrouwenscentrum. Daarna wordt hulpverlening voor de ouders gestart en is er therapie. Om dan na drie jaar tot het besef te komen dat niemand nog weet waar de hele zaak nu eigenlijk begonnen is. Dat moet echt anders.”

BEKENNEN ALS THERAPIE

Lode: “Op een dag ging het te ver en kwam er politie bij. Het maakt niet uit wie er heeft geklikt. Vanaf dat moment was Johan plots niet meer de steen des aanstoots, maar stond ik ter discussie. Hoezo, ik? Wie had zo hard gewerkt voor dit gezin? Wie had dit huis gebouwd en al die monden gevoed? Ik zocht Johan op in het ziekenhuis en zag de angst in zijn ogen. Op weg naar huis wist ik plots waar die angst vandaan kwam.”

Anthoni: “De lastigste fase voor een pleger is de onthulling. Hij wordt geconfronteerd met zichzelf, met zijn familie. Hij kan niet meer ontsnappen. De eerste reactie is dan ook een van ontkenning. Dat is nefast voor het slachtoffer. Daarom is het zo belangrijk om de ontkenning te doorbreken. Anders moet justitie erover oordelen en blijft het een welles-nietesspel.”

“Wij vertrekken van het verhaal van het kind. Met dat verhaal kijken we dan naar de pleger. Niet omgekeerd. Dat is belangrijk. In een gesprek met plegers mag het kind geen abstract gegeven worden. Je moet met de pleger praten vanuit de beleving van dat kind. Omdat plegers zelden beseffen wat ze hebben gedaan, heeft die aanpak meer impact. We confronteren de pleger met wat zijn kind ons heeft verteld. Zo wordt hij gedwongen na te denken over zijn daden.”

Lode: “Ik dacht dat mijn vader gelijk had met zijn autoritaire stijl. Ook ik zou alles wel oplossen door autoritair te zijn. Kinderen hebben dit nu eenmaal

VKA EN I.T.E.R.

I.T.E.R. (Impulscontrole, Terugvalpreventie, Empathiebevordering, Responsabilisering): met als ultieme doel nieuwe slachtoffers te voorkomen voorziet men in begeleiding voor plegers. Dit betekent therapeutische terugvalpreventie op korte- en middellange termijn. Stef Anthoni is psycholoog en algemeen directeur van het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Antwerpen (VKA). Het VKA wordt gesteund door de Vlaamse overheid (Kind en Gezin).

nodig. Ik aanvaardde dit vooroordeel omdat ik niet anders kon. Ik was een vlijtige leerling van mijn vader geworden. En ik moest eerst het kleine, bange kind in mij herontdekken vooraleer ik de angst bij mijn zoon kon begrijpen."

KRASSEN OP DE ZIEL

Anthoni: "Nadenken over hun daden is meteen ook de meest cruciale fase. Plegers moeten zich nederig opstellen. Ze moeten zich proberen in te beelden hoe de slachtoffers zich al die tijd voelden. Ze moeten beseffen dat ze emotionele, seksuele of fysieke schade hebben toegebracht. De eerste reactie is dikwijls: 'Hij of zij zocht het zelf. Het is gewoon een moeilijk kind!' Of: 'Ze zei toch nooit dat ze het erg vond.' Voor het slachtoffer is dit gruwelijk om te horen."

"Als dat waanidee eenmaal is verdwenen, kampen veel plegers met zelfbeklag. Ze dreigen met zelfmoord bijvoorbeeld. Dan is het cruciaal om hen duidelijk te maken dat zoiets voor het slachtoffer nog desastreuzer zou zijn. De enige weg is die van oprechte spijtbetuiging. Je hoeft als slachtoffer niet levenslang te lijden, al zal je de krassen op de ziel nooit weg krijgen. Vertrouwenscentra moeten met andere woorden niet alleen duidelijk maken hoe erg kindermishandeling is. We hebben ook een verantwoordelijkheid ten opzichte van de plegers."

"We raden de plegers in het begin van een therapie vaak aan om een tijdje buitenshuis te gaan. Weg van het slachtoffer. Later kunnen we ze terug samen zetten, met ons erbij. In het beste geval worden er dan oprecht excuses uitgesproken. Slachtoffers hebben nood aan die excuses. Ik had onlangs een achtjarig jongetje bij mij dat ernstig seksueel misbruikt was door een vijftienjarige neef. De jongen keek nog steeds op naar de pleger. Na de feiten hebben ze elkaar een half jaar niet meer gezien. Tot we ze hebben samengebracht. Het effect was enorm. Er zijn hete tranen geplengd. De oudere neef had enorm veel spijt. Je zag het slachtoffer helemaal opbloeien. Die ervaring is voor beide partijen ontzettend belangrijk. Voor de pleger begint dan

vaak een lijdensweg. Alle schuldgevoelens krijgen vrij spel. Net in die cruciale fase hebben ze steun nodig. Ook van hun partner."

Lode: "Niet dat met dit besef alles plots beter ging. Een mens verandert niet zomaar. Al die spanningen in mijn lijf gingen niet zomaar weg. Er kwamen ook geen massa's warme gevoelens in de plaats. Enkel spijt en schaamte. Dus opnieuw ellendige gevoelens waar een mens vanaf wil. En dat kan met drank en met opnieuw beginnen te slaan. Want een mens zou veel geven om van die plotse ontlading te genieten. Niet meer dus. Ik ben in therapie gegaan. Hoor me dat eens zeggen. Ik, een loodgieter die in therapie gaat voor zijn agressie. Het is me wat. Nog nooit zoveel gepraat in mijn leven. Ik begin het kind in mij te begrijpen."

Anthoni: "Ik heb in mijn carrière al dingen gehoord, gezien, meegemaakt die me deden kokhalzen. Kinderen die niet alleen psychisch, maar ook fysiek levenslang geschaad zijn, tot verlammingen toe. Gelukkig zijn dat uitzonderingen. Ik geloof niet zo in slecht of goed. Plegers zijn lang niet altijd de monsters die je verwacht. Wel dragen ze een monster met zich mee."

Lode: "Het is niet simpel als man over gevoelens te praten. Zo'n woorden gebruikte ik nooit. Ik was toch geen mietje. Maar ik begin te beseffen dat de stoere macho's de echte mietjes zijn, omdat ze bang zijn van hun gevoelens, bang om kwetsbaar te zijn. Dus veel stoere praat en veel zuipen omdat we zo bang zijn ons te schamen. En als je het stoere gedrag van die mannen wegneemt, wat blijft er dan van hen over? Wat bleef er van mij over? Elke mens probeert macht te verwerven, respect te krijgen en hanteert daarvoor de instrumenten die hem gegeven zijn. En dus is voor vele mannen geweld een manier om greep te krijgen op de omgeving. Wij mannen zijn toch soms een hoop ellende, niet?"

"Plegers van kindermishandeling zijn akelig normaal."

- ▶ www.iter-daderhulp.org, iter@scarlet.be, 02 512 62 43, elke werkdag van 9.00 tot 16.00 uur.
- ▶ Oase, daderhulp aan seksueel delinquenten, Koning Albertstraat 14, 9200 Dendermonde, 052 21 79 88, oase@ggz.be, users.skynet.be/oase
- ▶ Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum